

VIKTOR ŠEFČÍK & ESTER:

Florebit Sicut Liliūm

(Ozeáš / Hosea 14:5)

dvojice
couples

Florebit Sicut Lilium

/ SK

(Bude kvitnúť ako ľalia)

Pre názov tejto výstavy sme si požičali verš „Florebit sicut lilium“, ktorý je súčasťou starozákonného posolstva o nádeji a obnove. V pôvodnom kontexte symbolicky hovorí o *renesancii prírody a sveta*. Táto paralela reflektuje aj našu súčasnú potrebu obnovy planéty. Ľalia, ako kvetina, vytvára kontext pre obraz premeny: vyrastá z nečistej hlíny¹ a mení sa na čistý kvet. Metaforicky predstavuje prebudenie alebo znovuzrodenie niečoho, čo bolo mŕtve alebo nečisté, a začína nový život. Podobne ako biblická ľalia, aj dnešní ľudia a celá planéta potrebujú túto *čistú vodu a čistý vzduch*. Ekologická kríza, strata ľudskosti a narušená komunikácia sú naše *biblické nečistoty*, ktoré musíme napraviť. Ak sa začneme správať zodpovedne, môžeme ešte dúfať, že naša Zem bude kvitnúť ako ľalia. Citovaný verš poukazuje na duchovné i fyzické prekvitanie a návrat k hodnotám.

Ocitáme sa uprostred rastlín a kvetov. Viktor Šefčík, kedysi neformálny undergroundový tvorca a neskôr maliar urbánnych zákutí, vymenil život v chaotickom veľkomeste za tiché miesto na okraji dediny – prostred roviny, kde napravo sú nekonečné slnečnice, vľavo lány kukurice, a nad tým všetkým modrá obloha a „provensálske“ svetlo. Stačí si ľahnúť na zem, zmeniť uhol pohľadu², a človek vidí všetko inak. Pochopí krásu kontrastu čistých farieb, tajomstvá svetla a tieňa, či nekonečné línie od renesancie až po barok. Alebo tá jeho divoká záhrada: staré slivky, vekom nedotknuté jablone, mišpule, na verande hrozno a divé ruže, voľne rastúce kvety a byliny, labyrint vychodených chodníčkov uprostred kríkov a zelene.

Autor sa na pätnásť rokov výtvarnému publiku odmlčal. Je kuriózne stretnúť po čase človeka, ktorý sa zmenil. Vyžaruje z neho pokoj, úcta k rastlinám. Žije medzi nimi, sleduje ich rast, obdivuje ich čistý a úprimný život. V ňom nachádza poriadok, pravidelný rytmus, čistotu. Sleduje život v priamom prenose od semienka až po smrť. Tomu sa hovorí – nájsť si životnú tému, ktorá ho umelecky naplňa. Ale nie sú to zátišia³, aké by sme očakávali, aj keď kedysi dávno maľoval kytice pre mamu. V ostatných rokoch sa doménou jeho záujmu stal kvet. Konkrétne detaily kvetu, ktoré slúžia ako objekt pozorovania a vnútornej kontemplácie.

V dejinách umenia nachádzame podobný prístup ku kvetom napríklad u Georgie O'Keeffe⁴, ktorá je známa svojimi zväčšenými a detailnými zobrazeniami kvetov. Aj ona bola očarená prírodou, ktorú vnímala ako súčasť svojho vnútorného sveta. Pod vplyvom učenia Arthura Wesley Dowa⁵, ktorý sa zameriaval na zachytenie esencie pocitov z objektu, začala experimentovať s abstrakciou a zjednodušením foriem kvetov. Bola tiež ovplyvnená modernistickou fotografiou, najmä technikou detailného záberu. V 21. storočí sa podobnou problematikou zaoberá napríklad Marc Quinn⁶, známy svojimi hyperrealistickými maľbami, kde používa kombinácie kvetín, ktoré by v prírode nikdy spolu nekoexistovali. Týmto spôsobom apeluje na fakt dnešnej manipulácie s prírodou. Nedá mi nespomenúť aj výnimočnú autorku atlasov kvetov a rastlín Marianne North⁷ (1830 – 1890), ktorá vo svojej dobe odvážne cestovala po celom svete a dokumentovala rastliny v ich prirodzenom prostredí.

- 1 V mnohých kultúrach a textoch, vrátane biblických, sa hlina chápe ako nečistá. Použitie hliny ako metafory nečistoty vytvára kontext pre obraz premeny a očistenia, kde niečo, čo je nečisté a krehké, môže prejsť procesom obnovy a stať sa krásnym a čistým.
- 2 Maliar spomína náhodu, keď sa mu zaborila stolička do hliny pri malovaní v plenéri medzi slnečnicami a on sa ocitol tvárou v tvár k oblohe.
- 3 Ako samostatný žáner sa zátišie objavuje v 17. storočí v troch typoch: 1. vanitas – márnosť, cieľom bolo upozorniť na pomínelosť a dočasnú života s desivou vidinou smrti číhajúcou hneď za rohom, 2. typ symbolicky znázorňuje päť zmyslov: zrak, čuch, sluch, hmat a chuť, 3. typ zátišia využíval zvolené predmety tak, aby nechal vyniknúť maliarove zručnosti, dokonalé zvládnutie techniky, oklamať zrak. Trompe l'oeil – je francúzsky výraz pre zrakový klam. Zátišiam bola v porovnaní s inými žánrami maľby prisudzovaná najmenšia vážnosť. Napriek tomu sa stali komerčne najúspešnejším žánrom výtvarného umenia.
- 4 Georgie O'Keeffe (1887 – 1986), ikonická postava amerického modernizmu a „matka malieb kvetov“, tvorila umenie, ktoré nie je len vizuálnou reprezentáciou reality, ale aj výrazom vnútorných pocitov a impresií. <https://www.artdependence.com/articles/the-symbolism-of-flowers-in-the-art-of-georgia-o-keeffe/>
- 5 Arthur Wesley Dow (1857 – 1922) americký maliar, fotograf a významný pedagóg. Tvrdil, že nie je dôležité len to, ako čo vyzerá, ale aké pocity a dojmy vyvoláva u diváka.
- 6 Marc Quinn (*1964), súčasný britský umelec, jeho dielo „Garden, 2000“ je o túžbe pre všetky kvety sveta, ktoré sa v jednom čase objavujú na jednom mieste a vytvárajú „ideálny raj“. <http://marcquinn.com/artworks/single/garden2>
- 7 Marianne North (1830 – 1890) anglická botanička a ilustrátorka z viktoriánskej doby, výnimočná pozoruhodným záznamom a pozorovaním rastlín v ich prirodzenom prostredí. Je známa rozsiahlymi zahraničnými cestami, objavmi nepoznaných rastlín a ich opismi. Jej diela dosahujú kvalitu umenia majstrov. <https://thecabinetofcuriosity.net/2016/04/18/the-extraordinary-life-of-marianne-north-the-victorian-gentlewoman-who-travelled-the-world/>

Viktor Šefčík sa primárne nezaobrá ekologickejšími problémami. Hovorí, že sa spolieha na *samoproces vývoja* v prírode a verí v jej silu, ktorá má prevahu nad človekom. Je pozorovateľom. Usiluje sa spoznať stavbu a tvar kvetu do takej miery, aby mohol zovšeobecňovať. Sledovanie pomalého zrodu a vývinu rastliny až po jej fyzickú smrť, je pre neho bránou do mikroprocesu života. Každú etapu považuje za rovnako krásnu, v každej objavuje nové kvality. Táto jeho tvorivá poloha je v súčasnom slovenskom výtvarnom umení ojedinelá, a to nielen svojím námetom, ale aj pokojnou, dôslednou technikou zobrazenia. Nejde o akčné záznamy ani o botanické zobrazenie. Často nevieme, ani nepotrebujeme vedieť identifikovať jeho kvety. Zaujímajú ho netradičné výrezy, detaily a tvary. Je to zároveň autorov ponor do seba, spojenie mentálnych a vizuálnych vnemov. Dúfa, že to, čo prežíva pri tvorbe, sa odráža aj v konečných dielach a že to diváci cítia. Niekedy do kompozícií ukrýva drobné detaily, ktorým sa práve venuje, napríklad zrkadlové dialógy alebo náznaky plášťa. Medzi jeho inšpiračnými zdrojmi dominujú zobrazenia slnečníc a kukurice. Nielen pre ich výraznú farebnosť, ale predovšetkým pre neustále sa meniacu štruktúru listov, od živej zelene až po suché, barokovo stočené či skrivané krehké útvary. Podobný obdiv prechováva aj k vyschnutým okvetiam plnokvetej ruže. Pri hľadaní škály odtieňov vytvára zaujímavé geometrické farebnice, pozoruje, ako vzájomné pôsobenie v rôznych kontextoch mení výraz. Farebná škála jeho maliieb sa pohybuje od ostrých realistických kontrastov v plnom slnečnom svetle po jemné, postupne gradujúce odtiene, zachytené akoby v opare či hmle.

Paralelou k autorovej maliarskej tvorbe sú veľkoplošné kresby (ceruzami, uhľom, pastelom). Aj keď sú rozmerovo o čosi menšie než maľby, majú rovnakú silu výrazu. V kresbách sa zameriava na zvláštny celok, ktorý v konečnom dôsledku pôsobí až abstraktne. Kým v maľbách zobrazuje plynulé, pokojné povrchy média, v kresbách plochy niekde energicky riasi, vrství, vytvára silnejšie kontrasty. Miestami ich jemne farebne pod/tónuje, čím dielam dodáva historizujúci nádych. Je maliarom a reštaurátorom, ktorý má úzke kontakty s históriou umenia. Počas štúdií, pri reštaurovaní, pri práci v depozitároch mu bolo umožnené pristupovať k historickým maľbám veľmi blízko. Odtiaľ si odniesol odborné poznatky o farbách, svetle, tieňoch a technológiách, ktoré neustále využíva vo svojej tvorbe.

Rovnako dôležitou súčasťou Viktorovej prezentácie je fotografia. Táto, doposiaľ málo exponovaná poloha, je prekvapivá, oživujúca a poskytuje podnety pre ďalšie možné smerovanie tvorby. V jeho podaní je to foto-akčný proces, zber momentov, vzdialený od bežnej predstavy o hľadani celového záberu. Niekedy sa fotografie stávajú jeho inšpiráciou, ale prioritne sú polotovarmi, do ktorých manuálne vstupuje, hľadá ich nový tvar, inú, neznámu formu. Niektoré časti definitívne odstraňuje, kolážuje, prekrýva akrylom alebo koloruje akvarelom. Takto vznikol aj pozoruhodný cyklus záznamov kukurice. S obľubou vytvára okolo záberov náznaky farebného rámu – inšpiráciu čerpá v dávných románskych freskách, či na drolériách⁸ gotickej knižnej maľby a v iluminovaných rukopisoch.

Viktor Šefčík si zamiloval prírodu. Je vďačný, že žije v jej priestore, ktorý podporuje slobodnú tvorivosť, v ktorom sa snaží porozumieť univerzu a vyjadriť ho svojím vlastným spôsobom. Jeho diela „...sú výpovedou o autorových rebéliách i zmieriach“.⁹ Tento proces prebieha akoby mimo súčasného spoločenského kontextu. V jeho produkcii en bloc sledujeme čosi ako *fiktívny múr*, ktorý pôsobí ako osobná bariéra voči agresívnym situáciám súčasnosti. Čas a pokora.

Kto je Ester? Podľa Viktora Šefčíka je Ester jeho najlepším dielom, čo predstavuje krásne emocionálne vyznanie otca dcére. Vizúálnu metaforu ich života možno nájsť na malom akvareli *Magnólia* z roku 2005, kde je zobrazený krehký kvitnúci výhonok na pevnom kmeni. Ester prežila väčšinu svojho doterajšieho života v blízkosti svojho otca. Život v jeho ateliéri jej poskytol množstvo podnetov na umelecké vzdelávanie, neformálne sa učila z vizuálnych impulzov a dialógov v procese tvorby. Napriek potenciálnym rizikám sa Ester vyformovala a etablovala ako zaujímavá samostatná osobnosť. V jej tvorbe je obsiahnutá spoločná myšlienková línia s otcom, avšak Ester sa vybrala vlastnou cestou – tvorbou citlivých organických plastiek.

Na pohľad abstraktné plastiky, ktoré vznikli v rokoch 2017 – 2023, sú protipólom k otcovým maľbám a zároveň ich skvelo dopĺňajú. Kým Viktor divákovi ponúka pohľad do interiéru štruktúry kvetov

8 Drolérie sú drobné obrázky používané na okrajoch iluminovaných rukopisov. Zobrazujú zväčša fantastické alebo hybridné bytosti, zvieratá, či rastliny, často v nezvyklých, až nepravdepodobných pózach. Vyjadrovali niečo ako slobodu myslenia.

9 z textu Lucie Benickej

a zdôrazňuje detaily, Ester svoj tvar redukuje, uzatvára, zakrýva objatím, akoby chránila jeho vnútro. Pri bližšom skúmaní objavujeme tvaroslovie objektov, vychádzajúce z kuriózných tvarov kľúčiacich semien, pukov, konárov, kameňov aj prírodných dutín, niekde akceptuje náznak figúry. Zatiaľ sú to skice, bez zbytočných detailov, pôsobia pevne a premyslene. Je sympatické, že pracuje so zmesou kaolínov z miestnej lokality a so šamotovou hlinou. Plastiky sú nepálené len sušené, pričom kaolín jej umožňuje vytvárať krehké tenšie vrstvy. Zaujímavé sú aj modely účelovo vytvorené ako napájadlá pre hmyz a malé vtáčiky, kde pracuje s kaskádovitými tvarmi rastlín, v procese odpozorovanom v prírode. Oblúkom sa vraciame k obrazu premeny z názvu výstavy. Aj jej diela sú metamorfózou *biblickej hlíny*. Predstavujú obraz *premeny a očistenia* niečoho, čo bolo neživé a mení sa na krásny, živý tvar.

Obnova je procesom, ktorý sa dotýka nielen prírody a človeka, ale aj umenia. Výstava Viktora Šefčíka a jeho dcéry Ester nás pozýva na cestu introspekcie, vnímania záznamov detailov procesu života. Spolu s autormi veríme, že prostredníctvom ich diel sa aj my sami môžeme stať súčasťou tejto premeny.

PhDr. Edita Vološčuková, PhD.,
kurátorka výstavy

